

stronnej komunikacji – między światem ludzi niepełnosprawnych a światem ludzi w pełni sprawnych i odwrotnie. Komunikacja ta winna doprowadzić do stworzenia naturalnego systemu psychoprofilaktycznego, obejmującego obie grupy uczniów, aby ich członkowie, posiadli umiejętność radzenia sobie w trudnych sytuacjach – w tym radzenia sobie z agresją innych ludzi oraz odporność na pokusy uzależnień.

Książka, może być adresowana do szerokiej grupy odbiorców – nie tylko do psychologów i pedagogów, ale również do przedstawicieli innych dyscyplin naukowych i zawodów, którzy pracują z młodzieżą, w tym do duszpasterzy, katechetów i nauczycieli religii.

Recenzowana książka zasługuje na jednoznaczne i pozytywne wyróżnienie. Prezentowane ujęcia w wielu miejscach wręcz zaskakują nowością. Podkreślić też trzeba, że w sposób umiejętny została połączona naukowość i bardzo praktyczny charakter publikacji.

ks. prof. UKSW dr hab. Stanisław Dziekoński,
Wydział Teologiczny UKSW

Il Ius divinum nella Vita Della Chiesa, XIII Congresso Internazionale di Diritto Canonico, Venezia 17–21 settembre 2008. A cura di Juan Ignacio Arrieta, Venezia 2010, ss. 1436.

Powołany do życia zaledwie 15 sierpnia 2008 r. Wydział Prawa Kanonicznego im św. Piusa X w Wenecji, który przekształcił się z istniejącego Instytutu Prawa Kanonicznego pod tym samym patronatem, miał zaszczyt zorganizować XIII już Międzynarodowy Kongres Prawa Kanonicznego. Temu wielkiemu wyróżnieniu dał wyraz prof. Juan Ignacio Arrieta w swoim wystąpieniu, podczas którego prezentował tematykę i plan odbywającego się kongresu.

Odpowiedzialna za organizowanie międzynarodowych kongresów prawa kanonicznego jest *Consociatio Internationalis Studio Iuris Canonici Promovendo*, u której początku stali wybitni kanoniści, tacy jak Pedro Lombardia, Pietro Gismondi i Pietro Agostino D'Avack. Ich staraniem doszło do zawiązania się Międzynarodowego Stowarzyszenia Kanonistów i zorganizowania pierwszego kongresu w Rzymie w 1970 r. Jedynie pierwszy i drugi (1973 r. w Mediolanie) kongres były organizowane na terenie Włoch. Z niemałą zatem satysfakcją podkreślono fakt, iż po 25 latach XIII już kongres odbył się ponownie we Włoszech i to na tak młodym Wydziale Prawa Kanonicznego.

Celem istnienia i działania *Consociatio Internationalis* jest promowanie i upowszechnianie studiów prawa kanonicznego i wyznaniowego, rozwijanie wzajemnych stosunków pomiędzy kanonistami pracującymi na wielu uniwersytetach całego świata, wymiana myśli, prezentacja nowych szkół kanonistycznych czy pojawiających się dyscyplin naukowych w ramach jednej nauki, jaką jest kanonistyka. Przewodniczący *Consociatio* prof. Cesare Mirabelii w swoim wstępnym wystąpieniu z dumą odniósł się do faktycznej realizacji tych celów, które zostały jasno określone przez założycieli Stowarzyszenia. Wyraził jednocześnie pogląd, że obecny, jak i następne Kongresy będą przyczyniały się do realizacji szczytnych celów, jakie stawia przed sobą Stowarzyszenie. Dlatego też każdy z kongresów ma swoją jasno określoną tematykę, a przedstawiciele różnych szkół kanonistycznych z całego świata w swoich naukowych referatach czy komunikatach zgłębiają przewidziane przez Stowarzyszenie problemy naukowe. Cechą charakterystyczną takich spotkań jest wielość myśli i poglądów, które prezentowane są w jednym miejscu i czasie tak wielu kanonistom, teologom czy prawnikom. Na tym polega przewaga takich kongresów nad poszczególnymi publikacjami, które nie zawsze dostępne są dla wszystkich. Podczas kongresów następuje wymiana myśli i poglądów. Najważniejsze jest jednak to, że nie zostają one na długo bez odpowiedzi, lecz wprowadzają w dyskusję i naukową wymianę opinii. Ukazujące się kongresowe akta są znacznym wkładem w rozwój nie

tylko samej kanonistyki, ale zwłaszcza wtedy, gdy kongresy podejmowały tematykę interdyscyplinarną w rozwój współczesnej kultury prawnej.

Tematem przewodnim XIII Kongresu Prawa Kanonicznego było Prawo Boże (*Ius Divinum*), centrum życia i prawa wspólnoty kościelnej. Można już na samym początku postawić pytanie o to, czy ta tematyka będzie w stanie wnieść coś nowego w dwudziestowieczną tradycję i myśl kościelną. Dlatego też, dostrzegając to pytanie, które samowolnie się narzuca, Juan I. Arrieta stwierdza, że intencją kongresu nie jest wypracowanie jakiś nowych rozwiązań, których by oddźwięku nie należało szukać w całej tradycji, lecz powrót do ponownego ukazania wagi problemu i rzeczywistości prawa Bożego w konkretnym, dzisiejszym porządku prawnym, jak również w całej współczesnej kulturze prawnej. Tematyka prawa Bożego może bowiem być poruszana w ramach różnych podejść naukowych, w tym filozoficznego, teoretycznego (także naukowego przy wykorzystaniu osiągnięć współczesnych nauk prawnych). Takie jednak ujęcie tematu nie przyświecało organizatorom kongresu. Ponadto, ich intencją nie było również ukazanie prawa Bożego przede wszystkim w jego fundamencie całego systemu prawnego Kościoła, wraz z instytucjami i postanowieniami bezpośrednio przekazanymi przez Chrystusa. Akta kongresu wyraźnie wskazują, że tematyka prawa Bożego ma przede wszystkim charakter praktyczny w tym sensie, że dotyczy ona konkretnego doświadczenia prawnego każdego dnia, wskazując na priorytety i granice oraz stawiając wymagania metodom uczciwej działalności naukowej kanonisty. Należy stwierdzić, że bogactwo materiału przedstawionego podczas kongresu i zawartego w jego aktach spełniło założenia organizatorów i z pewnością wyszło naprzeciw oczekiwaniom tych, którzy w kongresie uczestniczyli, czemu dali świadectwo podczas swoich wystąpień, jak również zaangażowanym czytelnikom kongresowych akt.

Akta i treści w nich zawarte zostały podzielone zgodnie z harmonogramem obrad kongresu, na który składało się siedem sesji. Każda z sesji miała swój przewodni temat, przedstawiony przez relatorów. Do wykładów zostały dołączone komunikaty. Zarówno treść relacji i komunikatów zostały zamieszczone w aktach w językach, w których były zaprezentowane. Nie jest łatwo przedstawić całości bogactwa materiału. W celu zapoznania ewentualnego czytelnika warto jednak w tym miejscu przytoczyć tytuły sesji, które zobrazują kongresową tematykę. Oto one: 1 – Prawo Boże w życiu Kościoła; 2 – Prawo Boże w perspektywie teologicznej i prawnej; 3 – Prawo Boże, racjonalność i źródła poznania prawa kanonicznego; 4 – Prawo Boże w jego zasadach inspirujących prawo kanoniczne; 5 – Prawo Boże w odniesieniu do różnych obszarów prawa kanonicznego; 6 – Prawo Boże i współczesne problemy; 7 – Prawo Boże i prawa człowieka.

Godne naukowego podejścia do prezentacji akt kongresu jest wspólne opracowanie dla całości akt wykazu skrótów oraz indeksu imion i nazwisk. Ułatwia to odnalezienie interesującego przedmiotu poznania.

Ciekawostką akt jest również zamieszczenie na końcu opracowania historycznego i kulturowego przewodnika po miejscach, w których kongres się odbywał. Wszak była to Wenecja! Piękne miejsca nastrajają do pięknych myśli i wzajemnych spotkań.

Przerażać może jedynie „opasłość” księgi (prawie 1500 stron!). Łatwiejsze w czytaniu byłoby wydrukowanie akt przynajmniej w dwóch, jeśli nawet nie trzech, tomach, co w przypadku akt niektórych kongresów się dokonywało.

Na zakończenie tej prezentacji, bo trudno jest mówić o recenzji w przypadku tak obszernej publikacji, pozostaje zatem zaprosić do lektury poszukujących kanonistów, teologów i prawników.

o. Tomasz Galkowski CP